

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
QO‘QON DAVLAT UNIVERSITETI



“TASDIQLAYMAN”
Qo‘qon davlat universiteti
rektori D.Sh.Xodjayeva
29-avgust 2025 -yil

BOLALAR PSIXOLOGIYASI VA PSIXODIAGNOSTIKA

FANINING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	100000 – Ta`lim
Ta`lim sohasi:	110000 – Ta`lim
Ta`lim yo`nalishi:	60110200 – Maktabgacha ta`lim

Fan /modul kodi BPsPd11210		O'quv yili 2025-2026	Semestr 1-2	ESTS - Kreditlar 6/4	
Fan /modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 4/4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)		Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Bolalar psixologiyasi va psixodiagnostika	120		180	300

2	I. Fanning mazmuni. Fanni o'qitishdan maqsad - talabalarga bolalar psixologiyasi fanining predmeti, fanning shakllanish tarixi, maktabgacha yosh davrining muhim xususiyatlari, bilish jarayonlari, bolaning rivojlanishida faoliyatning o'rni, psixologning psixodiagnostik faoliyati bo'yicha dastlabki bilim va ko'nikma va malakalarni berish imkoniyatini beradi. Fanning asosiy manbalari: Jahon OTM reytingida TOP-300 talikka kiruvchi Monash University universitetining " Contemporary child development theories and practices " kursi mavzularidan foydalanilgan. II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1-Modul. Bolalar psixologiyasi va psixodiagnostika faniga kirish 1-Mavzu: Bolalar psixologiyasi o'quv fani sifatida Bolalar psixologiyasi fanining predmeti, maqsadi va vazifalari. Fanning asosiy kategoriyalari. Bolalar psixologiyasi fanining fanlararo aloqasi. Bolalar psixologiyasi: nazariya va amaliyot. Bolalar psixologiyasi fanining metodlari. Bola psixikasining o'rganish prinsiplari. Psixologik tadqiqot o'tkazish shakllari Bolalar psixologiyasining asosiy va yordamchi metodlari. 2-Mavzu: Bolalar psixologiyasi muammolarining o'rganilishi L.S.Vigotskiyning madaniy-tarixiy konsepsiyasi. A.N. Leontevning faoliyat nazariyasi. V.N. Myasishchevning munosabatlar psixologiyasida bola psixik taraqqiyoti qonuniyatlarining yoritilishi. 2-Modul. Maktabgacha tarbiya yoshida shaxs kamoloti
---	---

3-Mavzu: Chaqaloqlik va go'daklik davrining psixologik xususiyatlari

Chaqaloqlik davrida jismoniy rivojlanish. Chaqaloqlik davrida psixologik rivojlanish xususiyatlari. Sensor, perseptiv hamda kognitiv rivojlanish. Predmetlar bilan o'ynash, his-tuyg'uning o'sishi yoki jonlanishi. Go'daklik davrining psixologik xususiyatlari. Go'dak va muloqot, go'daklik davrida nutqning vujudga kelishi, kognitiv va perseptiv jarayonlarning rivojlanishidagi shart –sharoitlar.

4-Mavzu: Ilk bolalik davri

Ilk bolalik davrida fiziologik va jismoniy rivojlanish, harakat malakalari, kognitiv jarayonlar va nutqning rivojlanishi. Bola tafakkurida egotsentirizmning yuzaga kelishi. Predmetli harakat faoliyatining rivojlanishi. Ilk bolalik davrida nutqning o'sishi. Aqliy rivojlanish. Ilk bolalik davrida o'z-o'zini anglash.

5-Mavzu: Maktabgacha tarbiya yosh davri

Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar o'sishining umumiy shart-sharoitlari. O'yin - maktabgacha tarbiya yoshida yetakchi faoliyat sifatida. O'yin faoliyati nazariyalari. Maktabgacha tarbiya yoshida mehnat faoliyatining xususiyatlari. Maktabgacha tarbiya yoshi davrida o'quv faoliyati. Maktabgacha tarbiya yoshida bilish jarayonlari. Bog'cha yoshidagi bolalar nutqining kommunikativ vosita sifatida rivojlanishi. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bola shaxsining rivojlanishi. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarda oliy hislarning rivojlanishi. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarda irodaviy faoliyatning tarkib topishi. Maktabga psixologik tayyorgarlik.

6-Mavzu: Psixodiagnostika fan sifatida

Psixodiagnostika tushunchasi. Psixodiagnostika fanining predmeti tuzilishi va vazifalari. Psixodiagnostika qo'llaniladigan sohalar: ta'lim tibbiyot, kasbiy faoliyat. Ilmiy psixodiagnostikaga qo'yiladigan metodologik talablar.

7- Mavzu: Psixodiagnostika fanining tarixi

Psixodiagnostika psixologik tadqiqotlar sohasi sifatida shakllanguncha bo'lgan davrda psixodiagnostikaga oid bilimlar taraqqiyotidan lavhalar (Qadimgi Xitoy, Yunoniston, Bobil va boshqa davlatlarda kundalik hayot ehtiyojlari ta'sirida ilk psixodiagnostik tekshiruvlarning o'tkazilishi, o'rta asr faylasuf va yozuvchilari asarlarida psixodiagnostikaga doir qarashlarning ifodalanishi), psixodiagnostikaning psixologik tadqiqotlar mustaqil sohasi sifatida rivojlanish davri.

8-Mavzu: Psixodiagnostik metodlar klassifikatsiyasi va ularga yondashuvlar

Y.Shvansar bo'yicha psixodiagnostik metodlar klassifikatsiyasi. V.K.Gayde va V.P.Zaxarov bo'yicha psixodiagnostik metodlar klassifikatsiyasi. A.A.Bodalev, V.V.Stolin bo'yicha psixodiagnostik metodlar klassifikatsiyasi. Psixodiagnostikaga nominativ va ideografik yondashuvlar. Diagnostikaga obyektiv, subyektiv va proyektiv yondashuvlar.

9-Mavzu: Psixologik testlarga standart talablar

Psixologik test tushunchasi. O'lchov predmeti, test topshiriqlarining tavsifiga, berilgan topshiriq shakliga, sinalluvchilar soni, topshiriqlarning bajarilish tezligiga ko'ra test turlari. Psixologik testlarga qo'yiladigan standart talablar: boshqarishga, stimullar, kalit va shablonlarga qo'yiladigan talablar.

10-Mavzu: Psixodiagnostik metodikalarning psixometrik asoslari

Topshiriq miqdorining xususiyatlari. Topshiriqlarni ishlab chiqish. Pilotaj tadqiqotlar. Topshiriqlar tahlili. Validlik – psixodiagnostik metodikalarning asosiy xususiyatlaridan biri sifatida validlikning asosiy turlari va ularni aniqlash usullari. Ishonchlilik – psixodiagnostik metodikalarning muhim psixometrik ko'rsatkichi sifatida. Psixodiagnostik metodikani va tekshiruv natijalarini standartlashtirish muammosi. Faktorli tahlil.

11-Mavzu: Intellektual testlar

Intellekt tushunchasi va intellektual testlar. Intellektual testlarni qo'llash sohasi. Intellektual testlar xarakteristikasi. Intellektual testlar klassifikatsiyasi: monometrik testlar va testlar batareyasi. Intellekt psixodiagnostikasi tarixi. F. Galton testi. A. Bine shkalasi. G.I. Rossolimonning psixik jarayonlarni miqdoriy tadqiq qilish metodlari. A.A. Lyubinskayaning maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni aqliy taraqqiyotini o'lchash shkalasi. Zamonaviy intellektual testlar: D. Veksler metodikasi, MATT, R. Kettelning madaniy-mustaqil testi, G. Ayzenkning intellektual testi, R. Amtxauerning intellekt struktural testi.

12- Mavzu: Shaxs so'rovnomalari

Shaxs va shaxs so'rovnomalari tushunchasi. Shaxs so'rovnomalari turlari, savol shakllari va natijalarni taqdim qilish. Shaxs so'rovnomalarning ishonchlilik darajasi. Shaxs so'rovnomalarini tahlil qilishga yondashuvlar: relevant tanlov, empirik mezonlarga bog'liqlik, faktorli tahlil va shaxs nazariyalari. Shaxs so'rovnomalari qo'llaniladigan sohalar. R. Kettelning ko'pfaktorli shaxs so'rovnomasi (bolalar va kattalar varianti). G. Shmishekning so'rovnomasi. Shaxsni tadqiq qilishning standartlashtirilgan ko'pfaktorli metodi. (SMIL).

13- Mavzu: Proyektiv metodikalar

Proyektiv metodikalar tarixi. Proyeksiya psixologik fenomen sifatida. Shaxs diagnostikasiga proyektiv yondashuvning nazariy asoslari. Proyektiv metodika tushunchasi. Proyektiv metodikalar klassifikatsiyasi: assotsiativ metodlar (G. Rorshaxning «Siyoh dog'lari»), konstruktiv metodlar («Tematik appersepsiya testi»), tugullanmagan gaplar metodikasi («Rozenzveygning rasmiy assotsiativlar testi» va «Tugullanmagan gaplar testi»), ekspressiv metodlar (metodikalari «Odam daraxti», «Mening oilam») va tanlov metodlari (M. Lyusher testi).

14- Mavzu: Shaxslararo munosabatlar psixodiagnostikasi

Shaxslararo munosabatlar haqida, shaxslararo munosabatlarning turlari va ularning o'zaro ta'siriga xos xususiyatlar, shaxslararo munosabatlar psixodiagnostikasida

sotsiometriya, referentometriya, “Oila rasmi”, “Jil film testi” proektiv metodikalaridan foydalanish.

III. Amaliy mashg‘ulotlar bo‘yicha ko‘rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg‘ulotlarining taxminiy tavsiya etiladigan mavzulari:

1. Bolalar psixologiyasi o‘quv fani sifatida
2. Bolalar psixologiyasi muammolarining o‘rganilishi
3. Chaqaloqlik va go‘daklik davrining psixologik xususiyatlari
4. Ilk bolalik davri
5. Maktabgacha tarbiya yosh davri.
6. Psixodiagnostika fan sifatida
7. Psixodiagnostika fanining tarixi
8. Psixodiagnostik metodlar klassifikatsiyasi va ularga yondashuvlar
9. Psixodiagnostik metodlar: kuzatish va anketani qo‘llash
10. Psixologik testlarga standart talablar
11. Psixodiagnostik metodikalarining psixometrik asoslari
12. Eksperiment natijalari tahlili
13. Intellektual testlar
14. Shaxs so‘rovnomalari
15. Proyektiv metodikalar
16. Shaxslararo munosabatlar psixodiagnostikasi

Amaliy mashg‘ulotlarini tashkil etish va o‘tkazish bo‘yicha ko‘rsatma va tavsiyalar ishlab chiqiladi. Seminar mashg‘ulotlariga tayyorlanish jarayonida talabalar oila pedagogikasiga oid darslik va o‘quv qo‘llanmalaridan foydalangan holda, ma‘ruza mashg‘uloti jarayonida egallagan bilimlarini yanada boyitishadi hamda ko‘nikma va malakalarga ega bo‘lishadi.

IV. Seminar mashg‘ulotlar bo‘yicha ko‘rsatma va tavsiyalar

Seminar mashg‘ulotlari amaliy topshiriqlarni bajarish bilan uzviylikda amalga oshiriladi. Seminar mashg‘ulotlarida talabarlarda bolalar psixologiyasi va psixodiagnostikaga doir bilim, ko‘nikma va malakalar hosil qilinadi.

Seminar mashg‘ulotlarining taxminiy tavsiya etiladigan mavzulari:

1. Bolalar psixologiyasi o‘quv fani sifatida
2. Bolalar psixologiyasi muammolarining o‘rganilishi
3. Chaqaloqlik va go‘daklik davrining psixologik xususiyatlari
4. Ilk bolalik davri
5. Maktabgacha tarbiya yosh davri
6. Psixodiagnostika fan sifatida
7. Psixodiagnostika fanining tarixi
8. Psixodiagnostik metodlar klassifikatsiyasi va ularga yondashuvlar
9. Psixodiagnostik metodlar: kuzatish va anketani qo‘llash

10. Psixologik testlarga standart talablar
11. Psixodiagnostik metodikalarning psixometrik asoslari
12. Eksperiment natijalari tahlili
13. Intellektual testlar
14. Shaxs so'rovnomalari
15. Proyektiv metodikalar
16. Shaxslararo munosabatlar psixodiagnostikasi

V. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Fanning asosiy kategoriyalari
2. Bolalar psixologiyasi fanining predmeti, vazifalari
3. Bolalar psixologiyasi: nazariya va amaliyot.
4. Bola psixikasini o'rganish prinsiplari.
5. Psixologik tadqiqot shakllari.
6. Bolalar psixologiyasining asosiy va yordamchi metodlari.
7. L.S.Vigotskiyning madaniy tarixiy konsepsiyasi
8. A.N.Leontevning faoliyat nazariyasi
9. V.N.Myasishchevning munosabatlar psixologiyasida bola psixik taraqqiyoti qonuniyatlarining yoritilishi.
10. Chaqaloqlik davrining psixologik xususiyatlari.
11. Go'daklik davrining psixologik xususiyatlari
12. Yurishni o'rganish va uning bola rivojlanishiga tasiri.
13. Predmetli faoliyat ilk bolalik davrida yetakchi faoliyat sifatida.
14. O'yin - bog'cha yoshida yetakchi faoliyat sifatida.
15. O'yin faoliyati nazariyasi.
16. Bog'cha yoshida mehnat faoliyatining xususiyatlari.
17. Bog'cha yoshidagi bolalarning kattalar mehnatiga munosabati.
18. Bola sezgisi asosiy turlarining rivojlanishi.
19. Bolalarda diqqatning rivojlanishi.
20. Iroda rivojlanishining asosiy aspektlari.
21. Bolada bilish qobiliyatlarini rivojlanishi.
22. Amaliy qobiliyatlarning rivojlanishi.
23. Maxsus qobiliyatlarni rivojlanishi.
24. Ilk bolalik davrida aqliy o'sish.
25. Ilk bolalik davrida so'z va predmetlar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash.
26. Ilk bolalik davrida nutq gramatikasiga doir tadqiqotlar.
27. Uch yoshli bolalarning psixologik xususiyatlari.
28. Maktabgacha tarbiya yoshiga doir tadqiqotlar.
29. Maktabgacha tarbiya yoshida kattalar bilan munosabat.
30. Maktabgacha tarbiya yoshidagi inqiroz
31. Maktabgacha tarbiya yoshida motivlarning paydo bo'lishi
32. Maktabgacha tarbiya yoshida nutqning rivojlanishi

	33. Maktabgacha tarbiya yoshida rol o'ynalar Talaba mustaqil ta'limni tayyorlashda mazkur fanning muayyan o'ziga xosliklarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi: 1) darslik va o'quv qo'llanmalardan foydalanib, barcha mavzularni o'rganish; 2) tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruza qismlarini o'zlashtirish. Talabalarning mustaqil ta'limi har bir ma'ruza mavzusi asosida tashkil etiladi. Fanni o'rganish jarayonida mustaqil ta'limning bir necha turlaridan foydalaniladi: adabiyotlar bilan ishlash; ijodiy ish; ba'zi mavzular bo'yicha referatlar tayyorlash; Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.
3	VI. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetentsiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: - bolalarni maktabga tayyorlashning psixologik asoslari, maktabgacha yosh davrining o'ziga xos xususiyatlari, ilk bolalik, maktabgacha tarbiya yoshidagi, kichik maktab yoshidagi bolalar psixologiyasi, psixodiagnostik tekshiruv bosqichlari, psixodiagnostikaning yoshga oid jihatlari, ta'lim-tarbiya jarayonida bola taraqqiyotiga ta'sir etuvchi omillar va bola taraqqiyotini psixodiagnostika qilishning o'ziga xos tomonlari, psixodiagnostik metod va metodikalar <i>bilimga</i>; - talaba bolalar psixologiyasi va psixodiagnostikasi fanning predmeti, nazariy asoslari, psixodiagnostik metodikalar va psixodiagnostik tekshiruvlarga qo'yiladigan talablar, validlik, ishonchlilik, to'plam reprezentativligi, bilish jarayonlari, intellekt qobiliyatlar, shaxs, shaxslararo munosabatlar psixodiagnostikasiga oid metodikalar, bolalarning yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda ota-ona va tarbiyachilarga psixologik maslahat berishni <i>ko'nikma</i>; - psixologik tashxis o'tkazish, psixodiagnostik metodikalarni tanlash va o'tkazish, bilish jarayonlari, intellekt qobiliyat, shaxs, shaxslararo munosabatlar psixodiagnostikasi va proektiv metodikalarni qo'llash, bolalarning ota-onalari va tarbiyachilar bilan psixologik maslahat ishlarini tashkillashtirish <i>malakasiga ega bo'lishi kerak</i>.
4	VII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash;

	• taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5	VIII. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va amaliy topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha topshiriqni test shaklida topshirish.
6	Asosiy adabiyotlar 1. Z.T.Nishonova, "Bolalar psixologiyasi va psixodiagnostikasi" darslik, Toshkent Innovatsiya-Ziyo bosmaxonasi. 2021. 2. M.X.Asranbayeva, D.D.Orifbayeva, D.D. Boymirzayeva, Bolalar psixologiyasi va psixodiagnostikasi, darslik, "Tafakkur avlodi" Toshkent-2023 3. Золотова В., Психолого-педагогические основы организации общения детей дошкольного возраста, учебник, Кнорус, М-2024 4. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi (takomillashtirilgan), T- 2022 y. 5. O'zbekiston Respublikasi Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari. T.: 2018. 6. https://www.monash.edu/study/why-choose-monash/courses-explained/undergraduate Qo'shimcha adabiyotlar 6. Z.T. Nishonova, "Bolalar psixologiyasi va psixodiagnostikasi" o'quv qo'llanma, Toshkent Innovatsiya-Ziyo bosmaxonasi. 2021. 7. Z.T. Nishonova, Z.Qurbonova, D.S.Qarshiyeva, N.B.Atabayeva Psixodiagnostika va eksperimental psixologiya - T.: Fan va texnologiyalar 2021 8. G.M.Nazirova, Bolalarni maktabga tayyorlash metodikasi, darslik "BOOKMANY PRINT" Toshkent-2024 9. 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi 10. 23.09.2020 йилдаги ЎРҚ-637-сонли "Таълим тўғрисида"ги Қонун Axborot manbaalari 11. http://www.tdpu.uz 12. http://www.ziyonet.uz/ 13. https://www.cambridgeinternational.org/programmes-and-qualifications/cambridge-early-years/ 14. https://www.tc.columbia.edu/curriculum-and-teaching/early-childhood-education/?utm_source=chatgpt.com
7	Fan dasturi Qo'qon davlat universiteti O'quv-uslubiy kengashining 2025-yil 29-avgustdagi 1-sonli bayonnomasi bilan ishlab chiqilgan va tasdiqlangan.
8	Fan/modul uchun ma'sullar va dastur mualliflari: G. Nazirova – Qo'qon DU Maktabgacha ta'lim kafedrası professori, pedagogika

	fanlari bo'yicha PhD. M. Umarova- Qo'qon DU Maktabgacha ta'lim kafedrası dotsenti, p.f.n.
9	Taqrizchilar: N.Sh.Abdullayeva - Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktor va mutaxassislarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti rektori, DSc, professor. M.X.Tadjiyeva – Toshkent pedagogika kolleji direktori, p.f.n., dotsent